

OLIMLAR NIGOHİ

ILMIY OMMABOP JURNAL

4-SON 2026-YIL

ISSN 3060-5458



BUXORO -2026



OLIMLAR NIGOHI

ilmiy ommabop jurnal

4-son (2026-yil, mart)

Jurnal 2025-yildan chiqa boshlagan

Buxoro -2026

MUNDARIJA		
4	<i>Oygul Jumayevna Kholmuminova</i> Peculiarities or family, school and community cooperation in environmental legal education	<i>Pedagogika</i>
10	<i>Sunnatov Umid Taxirovich, Mamatxanov Nodirxon Sadridin o'g'li</i> Ommaviy tartibsizliklarni bartaraf etishga jalb qilinadigan bo'linmalarni jismoniy va ruxiy tayyorlashda mavjud muammolar va ularning yechimlari	<i>Huquq</i>
15	<i>Sharofiddinova Zebiniso Sherov qizi</i> O'quvchilarda sanogen tafakkurni namoyon bo'lishining o'ziga xos xususiyatlari	<i>Psixologiya</i>
19	<i>Olimov Temur Hasanovich, Kenjayeva Gulhayo Alisher qizi</i> Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlashni rivojlantirishda pedagogik texnologiyalar	<i>Pedagogika</i>
24	<i>Baratova Malika Ulug'bek qizi, Sharipova Sunbula Ahad qizi</i> "Lison ut-tayr" dostonida yetti vodiy talqini	<i>Filologiya</i>
31	<i>Tosheva Gulnora Djuraevna, Eliyeva Ra'no Rustam qizi</i> Bo'lajak muhandislarining dizaynerlik faoliyatini rivojlantirishga oid uslubiy tavsiyalar	<i>Pedagogika</i>
39	<i>Durnazarov Yorqin Shoniyoz o'g'li</i> Ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	<i>Pedagogika</i>
42	<i>Kamolova Dinora Sultonmurod qizi, Avezov Sobit Safarovich</i> Montessori ta'limi orqali bolalar rivojlanishidagi innovatsion yondashuv	<i>Pedagogika</i>
50	<i>Allamurodova Gulhayo Panjimurodovna</i> O'quvchilar bilimini baholashning nazariy asoslari	<i>Pedagogika</i>
54	<i>Istatilloev Sardor Nusratilloevich</i> Inclusive education and social perspectives towards inclusive education	<i>Pedagogika</i>
57	<i>Shamsuddinova Sohibaxon Biloliddin qizi</i> The social risks of extremist propaganda in the information society	<i>Sotsiologiya</i>
61	<i>Hamroyev Temurbek Jamshid o'g'li</i> Migratsion oilalarda o'sayotgan o'smirlarning ijtimoiy muhitga integratsiyalashuvi va psixologik moslashuvi	<i>Psixologiya</i>
68	<i>Shokirov Mubin Rustamovich, Ergasheva Iroda Qosimovna</i> O'zbekiston respublikasida inson huquq va erkinliklarini ta'minlashning ijtimoiy-siyosiy va huquqiy asoslari: shakllanishi, rivojlanish bosqichlari va zamonaviy tendensiyalar	<i>Huquq</i>
72	<i>Shamsuddinova Sohibaxon Biloliddin qizi</i> The importance of cultural awareness in language teaching among uzbek students	<i>Filologiya</i>
76	<i>Kholmuminova Aziza Zafar kizi</i> Teaching moral values through the application of innovative pedagogical technologies	<i>Pedagogika</i>
79	<i>Ziyodullayeva Shohsanam Ubaydullayevna</i> "O'zbek bolalar adabiyotida adabiy ertaklarning shakllanishi va rivojlanish bosqichlari"	<i>Filologiya</i>
82	<i>Akramqulova Mohira Sherali qizi</i> Ta'lim jarayonida o'quvchilarni ijtimoiy faollikka yo'naltirish metodikasining evolyutsiyasi va tarbiyaviy samaradorligi tahlili	<i>Pedagogika</i>
85	<i>X. Qilichova, Asadova Marjona Ahmad qizi</i>	<i>Pedagogika</i>

	Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari	
90	Ochilova Farida Soliyevna Oliy ta'lim muassasalarida aralash ta'lim modelini joriy etishning pedagogik samaradorligi va innovatsion imkoniyatlari	<i>Pedagogika</i>
94	Ilxamova Diana Ikromovna O'smir yoshdagi o'quvchilarda tolerantlikni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari	<i>Psixologiya</i>
100	Namozov Baxrom, Ibrohimov Anvarjon Nurullayevich 7-sinf o'smirlarida emotsional barqarorlikni rivojlantirishda maktab psixologining roli	<i>Psixologiya</i>
105	Yusupova Rayona Bahromjon qizi Missionerlik va prozelitizmning siyosiy-ijtimoiy xavfi	<i>Sotsiologiya</i>
108	Hafizov Diyorbek Shaxsga doir ma'lumotlar tushunchasi va himoyasi	<i>Huquq</i>
117	Murodov Shomurod Shahobiddinovich Fanlararo loyihalar tushunchasining pedagogik mohiyati va ta'lim jarayonidagi o'rni	<i>Pedagogika</i>
121	Nasrullayeva Sohiba Sharofovna Kompetensiyaviy yondashuvning pedagogik mohiyati va ta'lim jarayonidagi metodologik ahamiyati	<i>Pedagogika</i>
125	Nazarova Gulira'no Xamidovna Neyro-lingvistik dasturlash (nlp) texnologiyalarining pedagogik mohiyati va yozma ishlarni baholashdagi o'rni	<i>Pedagogika</i>
129	Toshpo'latova Guliniso Rajab qizi, Baxtiyorova Zarnigor Alisher qizi Zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida ta'lim sifatini oshirish	<i>Pedagogika</i>
133	Nabiyev Muhridin Baxtiyor o'g'li O'zbekiston ekologik qonunchiligida barqaror rivojlanish tamoyillarining huquqiy ifodasi	<i>Huquq</i>
137	Xamroyev Mansur Choriyevich Migrantlar bilan ishlashning ijtimoiy-psixologik muammolari	<i>Psixologiya</i>
143	Mamatqulov Akbarjon Raim o'g'li Raqamli texnologiyalar sharoitida texnika talabalarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish	<i>Pedagogika</i>
148	Mamatrayimov Jumanazar Mamatmurod o'g'li The impact of peers and social media on adolescents' psyche in relation to destructive religious ideas	<i>Psixologiya</i>
153	Toshmamatova Umida O'ktam qizi Semantic and etymological features of ethnically motivated place names in uzbek and english	<i>Filologiya</i>
156	Saydullayev Shohruh Shuhrat o'g'li Abu Nasr Farobiyning "Fozil odamlar shahri" asarida davlat boshqaruvi va huquqiy tartibot	<i>Huquq</i>
161	Ergashev Behzod Asat o'g'li Tomas Gobbs va Jon Lokk falsafasida tabiiy huquqlar konsepsiyasining qiyosiy-huquqiy tahlili	<i>Huquq</i>

Saydullayev Shohruh Shuhrat o'g'li

TDYU Davlat boshqaruvi huquqi yo'nalishi magistranti

E-mail: shohruhsaydullayev468@gmail.com

ABU NASR FAROBIYNING “FOZIL ODAMLAR SHAHRI” ASARIDA DAVLAT BOSHQARUVI VA HUQUQIY TARTIBOT

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada Abu Nasr Farobiyning fundamental siyosiy-huquqiy merosini, xususan, uning “Fozil odamlar shahri” (Mabadi ara ahl al-madina al-fadila) asaridagi davlatning kelib chiqishi, boshqaruv ierarxiyasi va huquqiy me'yorlar tizimini chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqotda mutafakkirning organik davlat nazariyasi va meritokratik boshqaruv prinsiplari zamonaviy huquqiy davlatchilik nuqtayi nazaridan baholangan.

Kalit so'zlar: Abu Nasr Farobiy, Fozil odamlar shahri, organik nazariya, meritokratiya, birinchi rahbar, ijthod, adolat, ijtimoiy tabaqalanish, huquqiy dinamizm.

Аннотация. В данной научной статье проводится углублённый анализ фундаментального политико-правового наследия Абу Наср Фараби, в частности его произведения «Мнения жителей добродетельного города» (Mabadi ara ahl al-madina al-fadila). Рассматриваются вопросы происхождения государства, иерархии управления и системы правовых норм. В исследовании также оцениваются органическая теория государства мыслителя и принципы меритократического управления с позиций современного правового государства.

Ключевые слова: Абу Наср Фараби, добродетельный город, органическая теория, меритократия, первый руководитель, иджитihad, справедливость, социальная стратификация, правовой динамизм

Abstract. This scientific article provides an in-depth analysis of the fundamental political and legal heritage of Abu Nasr Al-Farabi, particularly his work “The Virtuous City” (Mabadi ara ahl al-madina al-fadila). The study examines the origin of the state, the hierarchy of governance, and the system of legal norms. It also evaluates the thinker's organic theory of the state and meritocratic principles of governance from the perspective of a modern rule-of-law state.

Key words: Abu Nasr Al-Farabi, Virtuous City, organic theory, meritocracy, first leader, ijthihad, justice, social stratification, legal dynamism

Kirish. Abu Nasr Farobiy falsafa va huquqshunoslik tarixida “Muallimi assoniy” (Ikkinchi muallim) unvoni bilan e'tirof etilgan bo'lib, uning asarlari Sharq va G'arb tamaddunini bir-biriga bog'lovchi ko'prik vazifasini o'taydi. Farobiy yashagan IX-X asrlar Movarounnahrda ilm-fanning barcha sohalari, ayniqsa, ijtimoiy-siyosiy falsafa rivojlangan davr edi. Uning “Fozil odamlar shahri” risolasi jamiyatning kelib chiqishi, uning ontologik maqsadi va huquqiy asoslari haqidagi mukammal nazariy tizimdir. Mutafakkir uchun davlatning asosiy vazifasi -insonlarni “haqiqiy baxt-saodat”ga (As-Sa'ada) yetkazishdir. Farobiy davlatni shunchaki ma'muriy apparat sifatida emas, balki tirik organizm – inson tanasiga qiyoslagan holda talqin etadi. Ushbu organik nazariyaga ko'ra, jamiyatning barqarorligi uning boshqaruv tizimi va huquqiy tartiboti qanchalik darajada axloqiy va aqlli tamoyillarga tayanganiga bog'liqdir. Umuman, Farobiy ilmlarning quyidagi strukturasi keltiradi:

Til haqidagi ilm: U yetti bo'limdan iborat bo'lib, grammatika, poetika, to'g'ri yozuv va boshqalarni o'z ichiga oladi.

Mantiq: Sakkiz bo'limdan, jumladan, tushuncha, muhokama, xulosa hamda muhokama metodiga taalluqli sillogistika, dialektika, sofistika va boshqalardan iborat besh bo'limni o'z ichiga oladi.

Matematika, yetti mustaqil ilm: arifmetika, geometriya, optika, sayyoralar, musiqa, og'irlik, mexanika haqidagi ilmlardan iborat.

Ilm at-tabiiy va ilm al-ilohiy - tabiiy va ilohiy ilmlar yoki metafizika.

Siyosat ilmi (ilm al-madaniy - shahar haqidagi ilm, shaharni boshqarish ilmi), yurisprudentsiya (fiqh) va musulmon teologiyasi (kalam).

Mutakallimlar kalomni bilishning, falsafaning universal metodi, islomning nazariy asosi deb hisoblaganlari holda, Forobiy boshqa ilmlar orasida unga juda kam o'rin bergan. Bu bilan Forobiy ortodoksal islom tarafdorlari talqinidagi kalomning hamma narsani o'z ichiga olish xarakterini inkor etadi.

Metodologiya. Ushbu tadqiqot Abu Nasr Farobiyning siyosiy-huquqiy merosini o'rganishda kompleks yondashuvni talab etadi. Maqolada qo'llanilgan metodologiya quyidagi bosqich va usullarni o'z ichiga oladi:

Huquqiy germenevtika va matniy tahlil: Tadqiqotning asosiy metodologik tayanchi sifatida huquqiy germenevtika usuli tanlangan. Ushbu metod yordamida Farobiyning "Fozil odamlar shahri" (Mabadi ara ahl al-madina al-fadila) asarining birlamchi matni chuqur tahlil qilindi. Bunda mutafakkir qo'llagan terminlar (masalan, Al-Rais al-Avval, Ijtim'a, Adolat) shunchaki falsafiy tushuncha emas, balki davlat boshqaruvi va huquqiy tartibotning fundamental normalari sifatida talqin etildi.

Tarixiy-qiyosiy tahlil: Farobiy g'oyalarining o'ziga xosligini ochib berish uchun tarixiy-qiyosiy metod qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida Farobiyning "Fozil shahri" antik davr mutafakkirlari Aflotun (Platon)ning "Respublika" va Arastu (Aristotel)ning "Siyosat" asarlaridagi modellari bilan qiyoslandi. Ushbu metod Farobiyning nafaqat yunon falsafasini davom ettirganini, balki uni Sharqiy peripatetizm va islom huquqshunosligi prinsiplari bilan qanday uyg'unlashtirganini ko'rsatishga xizmat qildi.

Tizimli yondashuv va Organik nazariya: Davlat boshqaruvini tahlil qilishda tizimli yondashuv metodidan foydalanildi. Farobiy davlatni "tirik organizm"ga (inson tanasiga) qiyoslar ekan, davlatning barcha tarkibiy qismlarini yagona funksional tizim sifatida ko'rib chiqdi. Bu usul ijtimoiy tabaqalanishning davlat barqarorligini ta'minlashdagi tizimli o'rni huquqiy jihatdan asoslashga yordam berdi.

Mantiqiy xulosalash (Deduksiya va Induksiya): Farobiyning o'zi "Muallimi assoniy" sifatida mantiq ilmini barcha fanlarning asosi deb bilgan. Shu sababli, tadqiqotda mantiqiy xulosalash (deduksiya) va induktiv yondashuv metodlari qo'llanildi. Xususan, mutafakkirning umumiy baxt-saodat (As-Sa'ada) haqidagi g'oyalaridan kelib chiqib, jismoniy va huquqiy shaxslarning xatti-harakatlarini tartibga soluvchi xususiy normalar deduktiv tarzda tahlil qilindi.

Sifat tahlili (Qualitative Research): Tadqiqotda sifatli tahlil metodlari (qualitative methods) ustuvorlik qildi. Bunda ikkilamchi manbalar - Farobiy ijodi bo'yicha dunyo olimlarining (Muhsin Mahdiy, Valzer, M.Xayrullayev va b.) ilmiy sharhlari va tahlillari o'rganilib, mutafakkirning huquqiy "ijtihad" va "legal ingenuity" (huquqiy zakovat) haqidagi konsepsiyalari umumlashtirildi.

Epistemologik tahlil: Farobiy va Arastu asarlarida keltirilgan bilimga erishishning uchta usuli: his-sezgi, birinchi (jibilliy) bilim va rigoroz tahlil (tekshiruv) tadqiqotning metodik fundamentini tashkil etdi. Bu esa Farobiyning huquqiy g'oyalari shunchaki utopik tasavvurlar emas, balki mantiqiy tekshiruv va tahlil natijasida yuzaga kelgan ilmiy xulosalar ekanligini isbotlaydi.

Natijalar. Abu Nasr Farobiyning “Fozil odamlar shahri” asari ustida olib borilgan matniy va germevntik tahlillar natijasida mutafakkirning davlat va huquq borasidagi g‘oyalari quyidagi fundamental natijalarni o‘z ichiga olishi aniqlandi:

Davlatning kelib chiqishi va ontologik mohiyati: Farobiyning fikricha, insonlar o‘z ehtiyojlarini qondirish va oliy darajadagi yetuklikka erishish uchun bir-birlariga muhtojdirlar. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, mutafakkir davlatni tirik organizmga qiyoslovchi “organik nazariya”ni ilgari surgan. Bu tizimda “fozil shahar” (al-madina al-fadila) shunchaki odamlar to‘plami emas, balki kishilarning haqiqiy baxt-saodatga (As-Sa’ada) erishish yo‘lida birlashgan mukammal siyosiy birligidir. Davlatning asosi sifatida Farobiy jamiyatni beshta qatlama ajratadi: fozillar, notiqalar, mutaxassislar (hisobchilar, tabiblar), himoyachilar va boylik yaratuvchilar. Ushbu ijtimoiy ierarxiya zamonaviy meritokratiya (loyiqlik asosida boshqaruv) tamoyilining ilk tarixiy modeli ekanligi tasdiqlandi.

Birinchi rahbar (Al-Rais al-Avval) modeli va uning kompetensiyalari: Tahlillar natijasida aniqlandiki, Farobiy fozil shahar rahbariga 12 ta tug‘ma fazilat talabini qo‘yadi. Ushbu sifatlar majmuasi bugungi kundagi davlat xizmatchilari uchun belgilangan “kompetensiyalar majmuasi”ga to‘la mos keladi.

Jismoniy va intellektual yetuklik: Sog‘lomlik, o‘tkir zehn va kuchli xotira.

Axloqiy va huquqiy tamoyillar: Haqg‘oylik, adolatparvarlik va moddiy boylikka hirs qo‘ymaslik.

Siyosiy layoqat: Ravon nutq va qat‘iyatlilik. Farobiyning eng muhim xulosalaridan biri shundaki, agar jamiyatda barcha 12 fazilatga ega bitta shaxs topilmasa, hokimiyat kollegial boshqaruv (fazilatlar kengashi) orqali amalga oshirilishi shart.

Huquqiy dinamizm va “Ijtihad” konsepsiyasi: Tadqiqot natijalari Farobiyning huquqni qotib qolgan dogma deb bilmasligini ko‘rsatdi. U “Ikkinchi darajali rahbar” (Az-Zima) uchun belgilangan sifatlar orasida huquqiy kashfiyot (ijtihod) qobiliyatini alohida ta’kidlaydi. Bu hukmdorning avvalgi rahbarlar o‘rnatgan qonunlar ruhidan kelib chiqib, yangi paydo bo‘lgan ijtimoiy munosabatlar uchun yangi huquqiy normalar yaratishi kerakligini anglatadi. Farobiy uchun adolat - davlatning huquqiy asosi bo‘lib, u ne‘matlarni xizmatga ko‘ra taqsimlashda namoyon bo‘ladi.

Davlat patologiyalari: Farobiy fozil shaharning antitezisini - jamiyatni inqirozga yetaklovchi nomukammal davlat shakllarini (johil, fosiq, adashgan va beqaror shaharlar) batafsil tahlil qilgan. Johil shahar (Al-Madina al-Jahiliya) aholisi haqiqiy baxtni bilmaydilar va huquqni faqat o‘z moddiy istaklarini qondirish vositasi deb hisoblaydilar. Bunday shaharlarda huquqiy tartibotning yo‘qligi va militarizm (urushqoqlik) davlatning tanazzuliga sabab bo‘lishi ilmiy jihatdan asoslangan.

Huquqiy tartibotning maqsadi-Saodat: Farobiy bo‘yicha, davlatda adolat o‘rnatishning ketma-ketligi hukmdor tomonidan adolatning o‘rnatilishi va aholining ilm-ma’rifat orqali ma’naviy yetuklikka erishishidan boshlanadi. Bu jarayon huquqni shunchaki jazolash vositasi emas, balki “ruhni davolash” vositasi sifatida talqin etadi. Tadqiqot xulosalari shuni ko‘rsatdiki, Farobiyning davlat va huquq borasidagi g‘oyalari zamonaviy “Inson qadri uchun” tamoyili va huquqiy davlatchilik islohotlari bilan chuqur g‘oyaviy ildizlarga ega.

Munozara. Abu Nasr Farobiyning “Fozil odamlar shahri” asaridagi siyosiy-huquqiy g‘oyalar shunchaki o‘rta asrlar falsafasi namunasi emas, balki zamonaviy davlatchilik, xususan, bugungi O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan huquqiy islohotlar uchun poydevor vazifasini o‘taydi.

"Inson qadri uchun" tamoyili va Fozil shahar falsafasi: Farobiyning davlatdan ko‘zlagan oliy maqsadi - aholining "haqiqiy baxt-saodat"ga (As-Sa’ada) erishishini ta’minlashdir. Bu g‘oya 2023-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mustahkamlangan "Inson qadri uchun" tamoyili bilan to‘la hamohangdir. Konstitutsiyada insonning hayoti, erkinligi, sha’ni va qadr-qimmatini oliy qadriyat deb belgilanganligi Farobiy

orzu qilgan fozil jamiyatning zamonaviy huquqiy ifodasidir. Mutafakkir aytganidek, "aholi qanchalik mehr-shavqatli bo'lsa, boshqaruv shunchalik ilohiy (adolatli) bo'ladi".

Ijtimoiy davlat modeli va taqsimlovchi adolat: Farobiy fozil shaharda adolatning birinchi ko'rinishi sifatida "taqsimlovchi adolat" (ne'matlarni xizmat va ehtiyojga ko'ra taqsimlash) tushunchasini ilgari suradi. Bugungi kunda O'zbekistonning o'zini "Ijtimoiy davlat" deb e'lon qilishi aynan shu adolat modelining huquqiy ko'rinishidir. Davlat tomonidan kam ta'minlangan qatlamlarni qo'llab-quvvatlash, bepul ta'lim va tibbiyot kafolatlari Farobiy ta'riflagan "o'zaro hamkorlik" (mutual assistance) tamoyilining amaldagi mexanizmi hisoblanadi.

Meritokratiya va rahbarlik etikasi: Farobiy tomonidan ilgari surilgan rahbarning 12 ta fazilati bugungi kun davlat xizmatchilari uchun belgilangan "Etika va odob-axloq qoidalari"ning klassik asosi bo'lib xizmat qiladi. Zamonaviy O'zbekistonda kadrlar siyosatining meritokratiya (loyiqlik va bilim asosida tanlash) tamoyiliga o'tishi Farobiyning "fozillar boshqaruvi" haqidagi qarashlarining mantiqiy davomidir. Ayniqsa, korrupsiyaga qarshi kurash va davlat organlarining xalq oldidagi hisobdorligi fozil shaharda adolatni saqlashning fundamental sharti sifatida talqin etiladi.

Huquqiy dinamizm va "Ijtihod": Farobiyning "huquqiy zakovat" (legal ingenuity) haqidagi qarashlari bugungi jadal islohotlar davrida qonunchilikni takomillashtirish jarayonlari uchun muhimdir. Mutafakkir hukmdorga yangi ijtimoiy munosabatlar yuzaga kelganda, mavjud qonunlar ruhidan kelib chiqib yangi normalar yaratish (ijtihod) huquqini beradi. Bu esa O'zbekiston huquq tizimida "qonun ustuvorligi" bilan bir qatorda "qonunning adolatligi" tamoyilini ustuvor qo'yish zarurligini mantiqiy jihatdan asoslaydi.

Global integratsiya va "Buyuk jamiyat" g'oyasi: Farobiyning "Buyuk jamiyat" (Al-Ijtima' al-Kuzma) g'oyasi bugungi globallashuv va O'zbekistonning xalqaro huquqiy maydondagi integratsiya siyosati bilan bog'lanadi. Mutafakkirning xalqlar o'rtasidagi nizolarni "ilm va muloqot" orqali hal qilish haqidagi tavsiyalari zamonaviy xalqaro huquqdagi "tinchlikparvarlik" va "umuminsoniy birdamlik" konsepsiyalari uchun tarixiy-huquqiy manba bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa. Abu Nasr Farobiyning "Fozil odamlar shahri" asari ustida olib borilgan magistrlik darajasidagi ilmiy tahlillar quyidagi fundamental xulosalarni shakllantirishga imkon beradi:

Birinchi, Farobiy davlatning ontologik maqsadini insonni ham moddiy, ham ma'naviy tomondan kamolotga yetkazuvchi va uning oliy saodati – "haqiqiy baxt-saodat"ga (As-Sa'ada) erishishini ta'minlovchi oliy ijtimoiy-huquqiy institut sifatida talqin etadi. Bu esa davlatni shunchaki majburlov apparati deb biluvchi pragmatik nazariyalardan farqli o'laroq, uning insonparvarlik mohiyatini birinchi planga olib chiqadi.

Ikkinchi, mutafakkir tomonidan ilgari surilgan "Birinchi rahbar" (Al-Rais al-Avval) modeli va unga qo'yiladigan 12 ta tug'ma hamda 6 ta orttirilgan fazilat talabi zamonaviy meritokratiya (loyiqlik asosida boshqaruv) tamoyilining ilk mukammal tarixiy ko'rinishidir. Ayniqsa, hokimiyatning kollegial (jamoaviy) boshqaruv shakliga oid qarashlari bugungi kundagi demokratik institutlar va davlat boshqaruvida "tiyib turish va muvozanat" tizimi uchun nazariy asos bo'la oladi.

Uchinchi, Farobiy huquqni qotib qolgan dogma deb bilmasdan, unga dinamik jarayon sifatida yondashadi. Uning "huquqiy zakovat" (ijtihod) haqidagi g'oyasi hukmdorga mavjud qonunlar ruhidan kelib chiqib, yangi ijtimoiy munosabatlar uchun yangi normalar yaratish majburiyatini yuklaydi. Bu esa huquqning doimo jamiyat taraqqiyoti bilan hamnafas bo'lishini ta'minlovchi muhim omildir.

To'rtinchi, mutafakkirning "Jamoat shahri" (demokratiya) va undagi erkinliklar borasidagi ogohlantirishlari, ya'ni huquqiy tartibot bo'lmagan joyda erkinlikning anarxiyaga

aylanib ketishi haqidagi xulosalari bugungi globallashuv davrida huquqiy davlatchilikni mustahkamlash uchun dolzarb ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, Farobiy orzu qilgan fozil jamiyat – bu bilim, adolat va inson qadri ustuvor bo‘lgan jamiyatdir. Uning huquqiy merosi bugungi Yangi O‘zbekistonning islohotlar strategiyasi, xususan, “Inson qadri uchun” tamoyili va ijtimoiy davlat qurish konsepsiyasi bilan g‘oyaviy jihatdan to‘la mushtarak bo‘lib, milliy davlatchiligimizni yanada yuksaltirishda muhim metodologik manba bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlarro‘yxati.

1. Abu Nasr Farobiy. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2016. – 320 b..
2. Turdiyev B.S. Exploring Political and Legal Philosophies in Transoxiana // Asian Journal of Basic Science & Research. – 2024. – Vol. 6, Issue 2. – P. 159-166.
3. Hoshimova M. Farobiyning “Fozil odamlar shahri” asarining ilmiy tahlili // Modern Science and Research. – 2024. – Vol. 3, Issue 12. – P. 904-910.
4. Suleimenov P., et al. Socio-political views of Abu Nasr al-Farabi // Vestnik KazNU. – 2019. – Vol. 68, Issue 2. – P. 75-81.
5. Ahmad A. Al-Farabi: The Forgotten Genius. – Mitchell Institute Working Paper Series, 2023.
6. Quraishi M.U., Sargana M.H. Exploring Al-Farabi’s Political Philosophy: Implications for Current Muslim Countries // Journal of Integrated Sciences. – 2023. – Vol. 4, Issue 1.
7. Walzer R. Al-Farabi on the Perfect State. – Oxford: Clarendon Press, 1985.
8. Fārābī, Abū al-Naṣr. Kitāb Arā’ Ahl al-Madīnah al-Fāḍilah. – Beirut: Dar wa Maktabat al-Hilal, 1996.
9. Al-Farabi. Ihsa' al-'Ulum (Science Statistics). – Cairo: Anglo-Egyptian Library, 1968.
10. Bukier A.A. Utopian Literature of the Ideal Society: A Study in Al-Farabi's Virtuous City & More's Utopia // Al-Andalus Journal. – 2018. – Vol. 17.
11. Turdiyev B.S. Basic Criteria for Building the Third Renaissance in Uzbekistan // Asian Journal of Applied Science and Technology. – 2023. – Vol. 7, Issue 1. – P. 149-157.
12. O'Meara D.J. Platonopolis: Platonic Political Philosophy in Late Antiquity. – Oxford University Press, 2003.
13. Rosenthal F. Approaches of Muslim Scholars in Scientific Research. – Cairo, 1961.
14. Ibn Abi Usaybi'ah. Uyun al-Anba' fi Tabaqat al-Atibba'. – Beirut: Dar Maktabat al-Hayat.
15. Al-Farabi. Kitāb al-Musiqa al-Kabir. – Cairo: Dar al-Katib al-Arabi.
16. Nurtazina N. Al-Farabi and His Doctrine of an Ideal Society. – news.ivist.kz, 2013.
17. Zholmukhamedov N.H. Dukhovnoe nasledie Al-Farabi: istoriya i sovremennost. – Almaty, 2001.
18. Ahmad ibn Khallikan. Wafayat al-A'yan (The Obituaries of Eminent Men). – Cairo, 1881.
19. Al-Ghazali, A.H. Al-Iqtisad fi al-i'tiqad (Moderation in Belief). – Chicago University Press, 2013.
20. Turdiyev B.S. Evolution of ideas and views on the development of democratic society // Scientific Bulletin of NamSU. – 2020. – Vol. 10. – P. 243-250.